

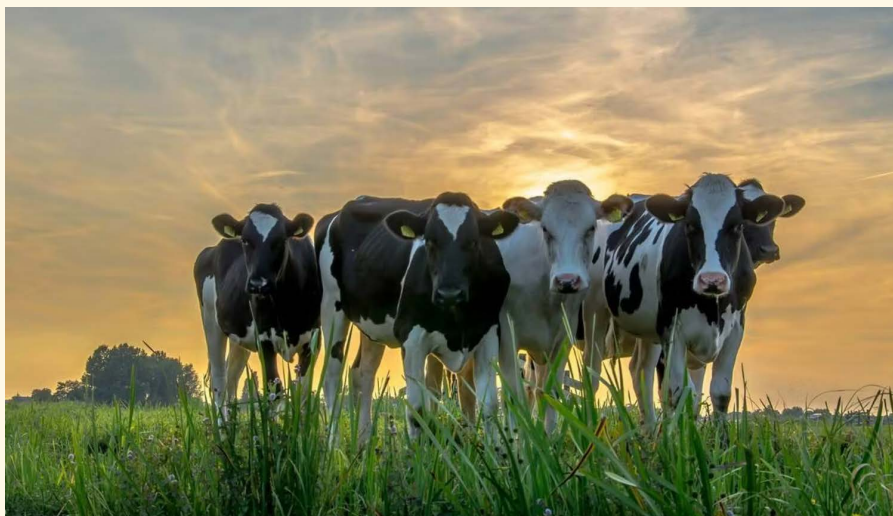
Dierenrechten – een spirituele visie hoe met dieren om te gaan - deel 1 van 3

Michiel Haas

In een drietal artikelen wil ik de balans opmaken van hoe wij met dieren omgaan en hoe het anders zou kunnen. Dieren worden in onze maatschappij als een efficiënt productiemiddel gebruikt op een wijze die niet meer strookt met de wetenschappelijke opvatting over het feit dat dieren in verschillende mate bewust zijn en gevoelens hebben en pijn kunnen lijden.

Mogen wij dieren gebruiken?

Wie geeft ons het recht dat we dieren gebruiken als productiemiddel en ze veelal niet behandelen als levende wezens met gevoelens? Is dat een Bijbels recht? Hij gaf de mens 'zeggenenschap over de vissen in de zee, over de vogels in de lucht, over alle dieren op het land' (Genesis 1:28, Groot Nieuws Bijbel). Maar betekent dit dat we dieren slecht mogen behandelen? Nee, zeker niet. God gaf de Israëlieten zelfs wetten voor het welzijn van dieren. Zo moesten ze voldoende rust en eten krijgen, geholpen worden in nood en beschermd worden tegen letsel (Exodus 23:4, 5; Deuteronomium 22:10; 25:4). Ook de Koran is hier duidelijk in. 'Hij is het, die u tot stedeouders op aarde heeft gemaakt' (Koran 35:39), maar, Hij maakt duidelijk dat deze verantwoordelijkheid niet onvoorwaardelijk is. Voor diegenen die falen om te voldoen aan de voorwaarden die deze verantwoordelijkheid begrenzen, geldt: 'Daarna laten Wij hem vervallen tot het allerlaagste' (Koran 95:5.....). Kortom, hoewel de heilige boeken de mens tot heerser over de dieren op Aarde maakt, zijn die boeken even duidelijk dat die verantwoordelijkheid gepaard gaat met plichten. Het lijkt er sterk op dat de huidige maatschappij die plichten misacht.

Dit idyllische beeld van koeien in de wei, is steeds zeldzamer aan het worden. Foto: MilieuDefensie

Hebben dieren gevoel?

Tegenwoordig zijn de meeste wetenschappers het erover eens dat alle gewervelde dieren, zoogdieren, vogels, reptielen, amfibieën en vissen, in verschillende mate bewust zijn en gevoelens hebben en pijn kunnen lijden. Tot voor kort werd daar nog anders over gedacht. Wie niet kon praten, voelt geen pijn, was lange tijd de stelling in de wetenschappelijke wereld. Tot de jaren 1980 opereerden artsen baby's die nog niet konden praten zonder verdoving. Intussen weten we gelukkig beter. Dieren praten niet, maar lijden doen ze evenzeer. Dierenleed raakt ons meer en meer. Toch is het bewustzijn van de wijze waarop dieren lijden, door ons toedoen, bedroevend gering.

De grote meerderheid van de diersoorten bezit neurale waarschuwingsmechanismen die onder de algemene term 'nociceptie' (pijnzin) bekend staan. Dit zorgt ervoor dat ze gevoelig zijn voor wat hen schade kan toebrengen of kan doden. Als ze bang zijn, verhoogt de hartslag van gewervelden. Ze hebben hersenstructuren die lijken op ons limbisch systeem, de gebieden die de emoties beheersen. Hun gedrag en hun hersenstructuur wijzen in de richting dat dieren bewustzijn hebben. Zij zullen dus pijn voelen. Volgens de huidige wetenschappelijke kennis beantwoorden twee groepen van dieren aan deze criteria: de gewervelden en de inktvissen.

Bekend zijn de beelden van rouwende olifanten, maar veel meer dieren zijn in staat tot dit soort gevoelens. Foto: ChatGPT

Dat dieren kunnen rouwen en dus ook emoties hebben is bekend bij olifanten. Ook apen, walvissen, orka's, giraffen, eenden en nog een hele rits andere soorten, van boerderijdieren tot huisdieren, vertonen rouwgedrag. In de zomer van 2018 is het verdriet van de orka die zeventien dagen haar kindje aan de oppervlakte hield en een reis van 1500 km maakte met haar dode jong algemeen bekend geworden. Daarna liet ze het los en was ze weer op jacht naar voedsel met de groep waarin ze leefde.

Hebben dieren een persoonlijkheid?

Voor mensen met huisdieren is het een bekend gegeven, katten, honden of paarden hebben een geheel eigen persoonlijkheid, terwijl ze wel dezelfde raskenmerken bezitten. Voor de wetenschap was dit nog een lastig punt om te erkennen. Biologen hebben zo'n individuele variatie in gedrag lang genegeerd. Gedrag was in hun ogen flexibel en de verschillen tussen individuen waren toevallige afwijkingen. De inmiddels gepensioneerd Groningse gedragsfysioloog Jaap Koolhaas was een van de eersten die daar tegen inging. Hij bestudeerde sociaal gedrag bij muizen en ratten, en merkte dat er tussen individuen grote verschillen waren. 'Sommige dieren gedroegen zich stevast agressiever, nieuwsgieriger en moediger dan hun soortgenoten', herinnert hij zich. Ook zijn collega Ton Groothuis, voorzitter van de afdeling Gedragsbiologie van de Universiteit van Groningen, bestudeerde vooral mezen en hij vindt dat kennis van de hormonale en hersenactiviteit die gedrag aanstuurt niet volstaat om het te verklaren. Maar hoe zouden ze die individuele verschillen benoemen in hun publicaties?

Omgangsstijlen? Gedragssyndromen? Of toch maar gewoon 'persoonlijkheid'? Voor dat laatste hebben ze beslist. 'Iedereen begrijpt meteen wat dat betekent', verklaart Groothuis. 'Bovendien was de keuze ook strategisch: 'individuele verschillen', dat spreekt niet tot de verbeelding, maar 'persoonlijkheid' wel.

Door studie van koolmezen is veel inzicht verkregen over hun verschillen in persoonlijkheid. In zijn inaugurele rede in februari 2019 als buitengewoon hoogleraar Animal Personality aan Wageningen University & Research in Nederland schetst prof. Kees van Oers hoe wij beter met dieren kunnen omgaan als we hun persoonlijkheid kennen.

Foto: Wageningen University & Research

De persoonlijkheid bij mensen bepaalt voor een groot deel hun geluksgevoel, gezondheid en succes. En omdat persoonlijkheid bij mensen zo wezenlijk is, rijst de legitieme vraag: waarom zou dat voor dieren niet gelden? Piek Stor, een Nederlands medium dat via telepathie met dieren communiceert, van mieren en teken tot olifanten en koeien, kent heel veel verschillende persoonlijkheden tussen de dieren en zegt dat we van dieren veel kunnen leren. Er zijn hele wijze dieren tussen, wijsheid die ook voor ons mensen waardevol is.

Een voorbeeld van de wijsheid van een papegaai: 'Dieren hebben een scala aan gevoelens. Mensen gaan daar vaak zo bot mee om. Deze vorm van communiceren met ons moet de wereld in. Vertel mensen over ons. [...] Wij willen gehoord worden. Luister naar dieren! Mensen hebben niet het alleenrecht van spreken.' (zie eindnoot)

Hebben dieren een ziel?

In het Jodendom gelooft men dat dieren een ziel hebben. Veel christenen geloven dat echter niet. Toch zijn er duidelijke aanwijzingen in de Bijbel dat dieren een ziel hebben. 'En God zeide: De aarde brenge levende zielen voort, naar haar aard, vee, en kruipend, en wild gedierte der aarde, naar zijn aard! En het was also.' (Genesis 1:24). De gedachte dat dieren geen ziel zouden hebben, heeft helaas vaak geleid tot vele vormen van dierenmishandeling. De ziel wordt in het Jodendom gezien als een geheim van God en onthult de diepere laag van het leven. Een ziel kent levensvreugde en blijheid, maar ook angst en pijn.

De Amerikaan Stephen H. Webb, voormalig hoogleraar godsdienstwetenschappen, liet weten dat de hemel een 'hersteld paradijs' is waar, zoals in de tijd van Adam en Eva, mens én dier vreedzaam naast en met elkaar leven. Webb, auteur van een studie *On God and Dogs: a Christian theology of compassion for animals*, beriep zich op uitspraken van oudtestamentische profeten als Amos, Ezechiël en Micha. Volgens de theoloog is elke goede relatie tussen mens en huisdier een voorafspiegeling van de situatie in het hiernamaals. 'Alle dieren gaan naar God'. Het hindoeïsme en het boeddhisme beschouwen de dierenwereld, van de grote viervoeter tot het uiterst kleine insect, als hun 'jongere broeders'. H.P. Blavatsky schrijft in haar artikel *Have animals souls?*, *The Theosophist*, januari 1886 het volgende: 'Want wanneer de wereld ervan overtuigd raakt, en ze moet op een dag wel tot die conclusie komen, dat dieren wezens zijn die even eeuwig zijn als wijzelf, dan zullen vivisectie en andere martelingen die de arme dieren dagelijks moeten ondergaan, in de samenleving overal tot een uitbarsting van protesten en dreigementen leiden, en zullen alle regeringen gedwongen worden om een einde te maken aan deze barbaarse en schandelijke praktijken.'

Leeuwlin adopteert een antilopejong. Foto: Michiel Haas

Volgens Rudolf Steiner, de grondlegger van de antroposofische beweging, bestaat er een belangrijk verschil tussen mens en dier. De mens heeft een individueel ik, terwijl dit niet geldt voor dieren. Leden van een (niet-menselijke) diersoort delen allemaal hetzelfde collectieve ik. Er is in die zin dus ook geen ziel van elk dier afzonderlijk, want een dier heeft geen eigen ik. Een dier en een mens hebben echter wel beide een astraal lichaam.

Piek Stor, al eerder aangehaalde dierentolk, onderschrijft heel genuanceerd de theosofische visie. In haar gesprekken met de dieren geven de dieren meestal aan dat ze onderdeel van een groep zijn en dat er een woordvoerder is, die de groepsziel vertegenwoordigt. Maar dat gaat niet voor alle dieren op, er zijn absoluut echte individuen aanwezig, bijvoorbeeld als ze praat met een leeuw of een bizon of een olifant, maar ook de poes en de hond zijn vaak al echte individuen, die nog slechts met een lange lijn met de groepsziel zijn verbonden. Ook ziet ze een groot onderscheid tussen soorten, mieren zijn druk en zich zeer bewust, een teek is nauwelijks bewust en wil alleen maar zich volzuigen en dan weer laten vallen en dan wachten en weer opnieuw beginnen. Een heel laag bewustzijn dus.

Kunnen dieren reïncarneren?

Radha Burnier, 33 jaar lang internationaal president van de Theosophical Society, was erg begaan met het dierenwelzijn, maar had geen moeite om een mug dood te slaan. 'Ze reïncarneren snel', was haar verklaring. De Tibetanen hadden de gewoonte om de grond te zeven voordat er een tempel gebouwd werd, zodat geen enkel levend wezen, zelfs geen worm, zou worden geschaad. De Tibetanen geloofden dat zielen in elke levende vorm kunnen reïncarneren en dat een worm in een vorig leven ooit je moeder had kunnen zijn. Een moderne Tibetaanse boeddhist zou waarschijnlijk zeggen dat het onwaarschijnlijk is dat je moeder zal reïncarneren als een worm. Deze acties van de Tibetanen zijn symbolisch, om te illustreren hoe we medeleven zouden moeten hebben voor alle levende wezens. Behandel ze als onze geliefde familie. Het stelt ook de vraag of onze ziel een evolutionaire ladder beklimt over vele soorten.

Koos onze hond Jasper ervoor om weer bij ons terug te komen? Foto: Michiel Haas

Craig Hamilton-Parker is een bekend Brits psychisch medium. Hij toont helderziendheid op televisie in Engeland en de Verenigde Staten en is de auteur van vele boeken over het paranormale en droominterpretatie. Hij schrijft in zijn artikel *What Happens to Animals When They Die?* het volgende: 'My spirit guide has told us about what happens to animals when they die. They say that animals do not all survive as individual identities after death. Some merge to what he calls a "group consciousness". Their spirits return to a collective awareness for that particular species and from this pool of awareness different animal souls are born. It is only when an animal becomes self-aware that its soul continues after death and

starts the long process of climbing the evolutionary ladder towards human and angelic consciousness.' Dit beeld wordt door vele andere mediums bevestigd. Doordat er nauwelijks wetenschappelijk onderzoek is naar reïncarnatie bij dieren, moeten we de informatie voornamelijk bij mediums halen. Een prachtig verhaal over een reïncarnatie van een hond komt uit het boek *Pets have souls too* van Jenny Smedley, een Engelse reïncarnatietherapeute. Hierin vertelt ze een verhaal van een hondje Teacup, een klein en lelijk vuilnisbakken hondje met een ondeugend karakter. Het hondje was onderdeel van het gezin, hij zat aan tafel op zijn eigen stoel en had een absoluut slechte eigenschap. Ze was dol op custard-cream koekjes en kon alles doen om er een te pakken te krijgen. Zo kon ze vanachter de leuning van de stoel op je af sluipen en sloeg het koekje met de snelheid van een stelende zeemeeuw uit je hand en at het op. Maar op een dag was ze overleden, een groot gat achterlatend bij de beide baasjes. Ze wilden geen andere hond nemen, omdat ze dat als verraad aan Teacup beschouwden. Enkele jaren later ging het echtpaar weer op vakantie naar een verlaten omgeving in het Lake District, waar ze al jaren achtereen heen gingen op vakantie. Op een dag wordt er aan de deur gekrabbeld en staat er een prachtige wolbaal voor de deur die naar binnen wil. De vrouw doet de deur open en de hond rent naar binnen en springt op een stoel aan tafel en gaat zitten tegenover de man die nog aan tafel zit aan het ontbijt. Alsof hij dat altijd al heeft gedaan. In de buurt hebben ze navraag gedaan of iemand deze hond kende, maar hij werd door niemand gemist en dus namen ze hem mee naar huis na de vakantie. En nu komt het moment waarop we bijna van bewijs van reïncarnatie kunnen spreken. De man heeft 's middags een kopje thee voor zijn vrouw gezet en komt uit de keuken met het kopje en twee custard-cream koekjes. Als de gesmeerde bliksem schoot de hond van de stoel naast haar af, klemde de koekjes in zijn bek en verdween achter de bank om ervan te genieten.

Conclusie

Een groot aantal wetenschappers komt tot de conclusie dat alle gewervelde dieren, zoogdieren, vogels, reptielen, amfibieën en vissen, in verschillende mate bewust zijn, gevoelens hebben en pijn kunnen lijden. Spiritueel gezien lijkt het er sterk op dat dieren een ziel hebben, veelal een groepsziel, maar er zijn ook zeker dieren die al geïndividualiseerd zijn. En er zijn duidelijke aanwijzingen voor reïncarnatie van dieren, zoals uit gesprekken met deze dieren blijkt. Al deze kennis mag niet zonder consequenties blijven in onze omgang met dieren.

Noot: Piek Stor en Petra Maartense, *In de stilte hoor je alles - Piek Stor in gesprek met dieren*, Stichting Happy View, 2011

Michiel Haas MSc PhD is emeritus hoogleraar Sustainable Materials. Hij studeerde bouwkunde en promoveerde in 1998 op het onderwerp "TWIN-model, milieu classificatie-model bouw. Met zijn bedrijf NIBE realiseerde hij projecten op het gebied van duurzame bouw. Hij is initiatiefnemer en projectleider van het Adyar Renovation Project.
